

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ตระหนักกันดีว่า ในกระบวนการพัฒนาสังคมที่กำลังเกิดขึ้นนั้นมีทั้งผลดีและผลกระทบบอกไม่เพียงปรารถนาดีก็ตามมาด้วย เช่น พฤติกรรมของคนไทยในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่พึงประสงค์มากขึ้น ประชาชนทุกเพศทุกวัยประสบปัญหาในชีวิตประจำวันหลายประการ วิธีทางดำรงชีวิต ตลอดจนสภาพความขัดแย้งของสิ่งแวดล้อมที่ชักนำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะประพฤติผิดกรอบของศีลธรรมและจริยธรรมมากขึ้น นับแต่อบายมุข อาชญากรรม การฉ้อราษฎร์บังหลวง การทำลายความมั่นคงของชาติและศาสนา ที่เป็นเช่นนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงค่านิยมซึ่งถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีแบบใหม่ อันมีผลกระทบต่อการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสังคมทุกระดับ ก็จะเห็นได้จาก สมพร เทพสิทธิ์ (2525: 5) ได้กล่าวไว้ในการอภิปรายเรื่องค่านิยมของข้าราชการไทย โดยอัญเชิญพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลปัจจุบันซึ่งมีข้อความถึงขออัญเชิญมาดังนี้

ในบ้านเมืองของเราทุกวันนี้ มีเสียงกล่าวกันว่า ความคึกคักใจของคนเปลี่ยนไปในทางที่เสื่อม ความประพฤติที่เป็นความทุจริตหลายอย่างมีที่ท่าจะกลายเป็นสิ่งที่คนทั่วไปพากันยอมรับและสมยอมให้กระทำไปเป็นธรรมดา... การกระทำสิ่งที่ดีงามนั้น ไม่ใช่ของที่ทันสมัยหรือที่น่ากระตอกอาย หากเป็นของที่ทุกคนทำได้ไม่ยาก และให้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า เพราะความดีนั้นทรงค่าและทรงผลที่อยู่ตลอดกาลมิได้เปลี่ยนแปลง มีแต่ค่านิยมในความดีเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลง

จากพระบรมราโชวาทนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงปัญหาค่านิยมที่แปรเปลี่ยนไปในทางที่เสื่อม ที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน วิธีการหนึ่งที่จะแก้ไขปัญหานี้ก็คือ การแสวงหาค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคม แล้วเร่งปลูกฝังเสริมสร้างให้เกิดขึ้นในบุคคลทุกระดับในชาติ

ในการแสวงหาค่านิยมที่พึงประสงค์และดำเนินการเพื่อการปลูกฝังและพัฒนา
เป็นงานสำคัญยิ่ง การพัฒนาค่านิยมไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้โดยรวดเร็ว ต้องได้รับความ
ร่วมมือจากทุกฝ่าย พร้อมใจกันปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ด้วย ทั้งพระราชดำรัสพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (สำนักราชเลขาธิการ 2526 : 6061) ซึ่งขอเชิญมาดังนี้

การรักษาอิสรภาพและความเป็นไทยให้ดำรงมั่นคงยืนยาวไป ถือว่าเป็นกรณียกิจ
อันสำคัญสูงสุด นอกจากต้องอาศัยการบริหารประเทศที่ฉลาดสามารถ และสุจริตเป็น
ธรรมดาแล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชนทั้งประเทศด้วย คือ ประชาชน
แต่ละคนจะต้องขวนขวาย สร้างสรรค์ประโยชน์ และดำรงอยู่ในคุณธรรมสมควรแก่ฐานะ
ของตน คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่สี่ประการ ประการแรก
คือ การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเอง เพื่อประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์
และเป็นธรรม ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติ
อยู่ในความสัตย์ ความดี ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่
ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือ การรู้จักถ่วง
ความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของ
บ้านเมือง คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงาม
ขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสจะ
ปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ถึงประสงค์

จากกระแสพระราชดำรัสนี้ แสดงให้เห็นถึงค่านิยมทางคุณธรรมที่ประชาชนทุกคนควร
ยึดถือปฏิบัติ อันจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ การพัฒนาค่านิยมเป็น
เรื่องที่ต้องรีบเร่งดำเนินการโดยไม่ชักช้า และควรมีการปฏิบัติอย่างพร้อมเพรียงกันทั้งสังคมอย่าง
ต่อเนื่องสม่ำเสมอ และในฝ่ายนโยบายสำคัญของประเทศก็เช่นกัน การพัฒนาค่านิยม รัฐถือเป็น
มาตรการสำคัญระยะยาว ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525 -
2529) "การพัฒนากำหนดกันจิกใจมุ่งปลูกฝังความคิดจิตใจของประชาชนทุกคนให้มีทัศนคติ
ค่านิยมถูกต้องเหมาะสม ใฝ่ศีลธรรมและจริยธรรม ซึ่งจะเป็นรากฐานนำสังคมไทยไปสู่ความ
กินที่อยู่ดี และมีความสงบสุขอย่างทั่วถึง" (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ 2524 : 2)

การพัฒนาสังคมที่จะให้ไค้ผลและทรงจุก้น สิ่งสำคัญคือต้องสร้างค่านิยมที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่สังคมนั้น ทั้งนี้เพราะค่านิยมมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด อันแสดงออกมาทางพฤติกรรมของบุคคล นับตั้งแต่ พฤติกรรมง่าย ๆ ที่แสดงออก เช่น การแต่งกาย การกินอยู่ ไปจนถึงพฤติกรรมที่สลับซับซ้อน ดังที่ ชงศ์ วงษ์จันทร์ (อ้างถึงในสมาคมสตรีศึกษาแห่งประเทศไทย 2525 : 46) สรุปว่า ค่านิยม เป็นตัวสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ การพัฒนาคุณภาพชีวิตจะต้องพัฒนาค่านิยมของคน ค่านิยมคือสิ่งที่ฝังอยู่ในใจเรา อาจจะมีหรือไม่มีตัวก็ตาม เราใช้สิ่งที่ฝังอยู่ในใจเรานั้นตัดสินทุกสิ่งทุกอย่างที่เราพบเห็นและสัมผัสว่าสิ่งนี้ดี สิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ไม่ควรทำ เป็นเกณฑ์และเป็นพลังผลักดันให้เราทำตามค่านิยมนั้น เช่น เกียวก้น พนัส หันมาคินทร์ (2523 : คำนำ) ไค้เน้นความสำคัญของค่านิยมไว้ดังนี้

ค่านิยม เป็นเครื่องชี้ทิศทางและลักษณะความประพฤติของคนในสังคม การปลูกฝังและการพัฒนาค่านิยมอันดีงามให้เกิดขึ้นแก่คนในชาติจึง เป็นความจำเป็นที่จะต้องกระทำโดยไม่ชักช้า และจะต้องมีการกระทำที่ต่อเนื่องในทุกระดับของการศึกษา เพราะพลังอำนาจแห่งชาตินี้จะมั่นคงเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในชาติ ซึ่งย่อมจะประพฤติและปฏิบัติตนตามค่านิยมที่ตนยอมรับนับถืออยู่

การมีค่านิยมไม่พึงประสงค์ในสังคมปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปทั้งในหมู่นักวิชาการหรือในฝ่ายของรัฐ และมีมาตรการที่จะแก้ไขในปัญหาเกี่ยวกับค่านิยม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการวิจัยเพื่อหาค่านิยมที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทย เรียกว่า ค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการ เพื่อกำหนดเป็นแผนงานของรัฐ ให้ประชาชนยอมรับค่านิยมเหล่านี้ไปปฏิบัติ ดังที่ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ประกาศชักชวนประชาชน และถือเป็นนโยบายของรัฐบาลที่สำคัญในเรื่องที่จะรณรงค์ปลูกฝัง เพื่อพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์นี้ เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2525 ค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการ ประกอบด้วย

1. การประหยัดและประมาณตน เพื่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย
2. ความมุ่งมั่นทำงานเพื่องาน โดยตระหนักว่างานเพื่อชีวิต
3. การใฝ่หาความรู้ และการใช้สติปัญญาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

4. ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เคารพสิทธิและความคิดของผู้อื่น
5. ความสามัคคีและความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม โดยกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะ และไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน
6. การรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย รักไทย นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแผ่นดินผืนชีวิต
7. การยึดมั่นในศาสนาธรรม เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต
8. การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผนโดยเคร่งครัด เพื่อความสงบสุขของสังคม
9. การเคารพตนเอง พึ่งตนเอง และไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต (สมาคมสตรีหรือมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย 2525 : 47 - 51)

การให้ค่านิยมที่พึงประสงค์เป็นแนวทางกำหนดและควบคุมพฤติกรรมของคนในชาติ มิใช่จะทำสำเร็จได้ง่ายในระยะเวลาอันสั้น หรือด้วยวิธีการเพียงชักชวนให้ทุกคนร่วมมือกันเสริมสร้างปลูกฝังพร้อมทั้งปฏิบัติตามที่ การปลูกฝังค่านิยมอันดีงามให้เกิดในสังคมเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยระยะเวลายาวนาน ต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลทุกระดับ รวมทั้งต้องใช้วิธีการหลาย ๆ วิธีด้วยกันจึงจะประสบผลสำเร็จ

วิธีหนึ่งซึ่งยอมรับกันโดยทั่วไปว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์คือ การให้การศึกษา เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการที่จะพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคลเพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ ถ้าประเทศชาติประกอบไปด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศย่อมทำได้สะดวก รวดเร็ว และรวดเร็ว โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความใกล้ชิดและมีหน้าที่รับผิดชอบต่อปัญหาของสังคมด้วยกัน เพราะการศึกษานั้นถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศชาติที่สามารถจะนำไปสู่การพัฒนาคนอื่น ๆ ต่อไป โรงเรียนจึงทำหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ครูจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการอบรมสั่งสอนนักเรียน เมื่อนักเรียนอยู่ในโรงเรียน สถาบันที่มีความสำคัญและมี

อิทธิพลรองลงมาจากครอบครัว ได้แก่ โรงเรียน เพราะโรงเรียนเป็นแห่งให้การศึกษาอบรม เสริมสร้างประสบการณ์ทางสังคมให้แก่ นักเรียน บุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในโรงเรียนและเป็น ผู้มีอิทธิพลในโรงเรียนเท่า ๆ กับพ่อแม่ที่มีอิทธิพลก่อเกิดในบ้าน ก็คือ ครู

ครู เป็นบุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนเป็นอย่างยิ่งในการปรุงแต่งพฤติกรรมของ นักเรียนให้เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม และจะเห็นได้ว่า ครูที่มีหน้าที่และบทบาทความรับผิดชอบ โดยตรงต่อการพัฒนาค่านิยมมากที่สุดคือ ครูสังคมศึกษา ทั้งนี้เพราะเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา เชื้อต่อการ พัฒนาค่านิยมมากกว่าเนื้อหาวิชาอื่น ๆ ดังที่ โรเบิร์ต บาร์ (Robert D. Barr 1977 : 69) ให้ความสำคัญถึงวิชาสังคมศึกษาว่า

วิชาสังคมศึกษาจะเป็นวิชาที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการที่จะปลูกฝังและเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม ความคิด ความเข้าใจ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและสังคม พร้อมทั้งส่งเสริม คุณลักษณะและทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็น อันจะเป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ เป็นพลเมืองที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะวิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่รวบรวมผสมผสานประสบการณ์และความรู้ เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อที่จะสร้างพลเมืองที่ให้แก่สังคม

เอควิน เฟนตัน (Edwin Fenton 1967 : 11) อธิบายไว้ว่า "วิชาสังคมศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะในการสืบสอบการใช้ความคิดอย่างวิพากษ์วิจารณ์ พัฒนาทัศนคติ และ ค่านิยม และพัฒนาความสามารถในการค้นคว้าแสวงหาความรู้"

จะเห็นได้ว่า ทั้งเนื้อหาสาระและความมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา เน้นความสำคัญของการพัฒนา ค่านิยมควบคู่ไปกับการแสวงหาความรู้ อันเป็นความสามารถพื้นฐานของพลเมืองที่ ครู สังคมศึกษาจึงมีภาระหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาเยาวชนในระยะวัยรุ่นนี้ ให้มีความพร้อมที่จะเป็น ผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของประเทศในอนาคต

เพราะว่านักเรียนในระดับมัธยมศึกษาจะเป็นระยะที่จัดอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีความพร้อมในการแสวงหาและกำหนดค่านิยมของตน ระยะความซึ้นพัฒนาการและความต้องการของวัยรุ่น คือ การพัฒนาความรู้สึกนึกคิด ทดลองพยายามแสวงหาหลักศีลธรรม จรรยาที่ถูกต้องกับตน จะสังเกตเรียนรู้ และเลียนแบบจากสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นถ้าเด็กวัยรุ่นได้แบบอย่างที่ดีก็จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดี และเป็นที่ยอมรับของสังคม ดังนั้น "การปล่อยให้เด็กสะสมค่านิยมต่าง ๆ เอง โดยอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่ผิด ๆ โดยไม่มีหลักเกณฑ์ จะทำให้เด็กได้รับค่านิยมที่ผิด ซึ่งนอกจากจะเป็นผลเสียต่อตัวเองแล้ว ยังเป็นผลเสียต่อสังคมด้วย"

กิตติมา ปรีดีพิติก (2521 : 94 - 95)

การสอนเพื่อพัฒนาค่านิยมของครูสังคมศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนในชั้นมัธยมศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง หลักสูตรสังคมศึกษาของระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงได้สอดแทรกการพัฒนาค่านิยมไว้ในจุดประสงค์ของหลักสูตรสังคมศึกษาเกือบทุกข้อ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ได้กำหนดจุดประสงค์ ไว้ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี ทามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. เพื่อให้มีความรักชาติ มีความสามัคคีในชาติ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความซื่อสัตย์ในผลงานอันดี เก่งของคนไทย รู้จักขำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชและรู้จักรักษาแบบอย่างวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ที่งดงามของชาติ
3. เพื่อเสริมสร้างให้มีศักยภาพในการดำรงชีวิต มีคุณธรรมประจำใจ และมีคุณสมบัติต่าง ๆ อันพึงประสงค์ของสังคมไทย

4. เพื่อเสริมสร้างให้มีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานในการพัฒนาสร้างสรรค์ และแก้ปัญหาใน ด้านสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยอาศัยค่านิยมและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เป็นปัจจัยสำคัญ

5. เพื่อเสริมสร้างบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบและความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในชุมชน ในประเทศและในประชาคมของโลก

6. เพื่อให้เกิดความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่นของตน ตลอดจนเห็นคุณค่า มีความรับผิดชอบ รวมทั้งให้ตระหนักถึงการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 64)

หรือในจุดประสงค์ของหลักสูตรสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 ได้กำหนดจุดประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้รู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม มีความกล้าทางจริยธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีความอดทน รู้จักประหยัด มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ

2. เพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่หาความรู้และทักษะอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของการทำงานที่สุจริต และสามารถทำงานเป็นหมู่คณะ

3. เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ขรรษชาติ รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

4. เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในลักษณะภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย และความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของลักษณะทางกายภาพที่มีต่อการดำรงชีพของประชากร

5. เพื่อให้รู้จักเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่และรู้จักใช้สิทธิเสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา

6. เพื่อให้ความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรักชาติ รักประชาธิปไตย รู้จักใช้สิทธิและปัญญาในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

7. เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานและปัญหาการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และของโลกปัจจุบัน มีความสำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้ง ด้วยวิธีการแห่งปัญญาและสันติวิธี (กระทรวงศึกษาธิการ 2523 : 137)

ค่านิยมที่พึงประสงค์ทั้ง 9 ประการ จะปรากฏในหลักสูตรสังคมศึกษาทั้งสองระดับ ทุกข้อที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่ นาคยา ภัทรแสงไทย (2524 : 3) อธิบายไว้ว่า

เราจะสังเกตได้ว่า ค่านิยมจะเป็นหลักการสำคัญในหลักสูตรทุกฉบับ และหลักสูตรทุกระดับชั้น อย่างไรก็ตามในอีกแง่หนึ่ง ค่านิยมถือเป็นหลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) ทั่วๆ ไป ซึ่งหมายถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีใ้แก่การเตรียมล่วงหน้ามาก่อน ในแผนการสอน เป็นประสบการณ์ที่มีใ้แก่ทั้งใจให้เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามอุปสรรคที่สำคัญต่อการสอนค่านิยมอีกประการหนึ่งคือ ทั่วๆ ไป การสอนค่านิยมเป็นศิลปะที่ของอาศัยทักษะ ความชำนาญ ความเข้าใจในยุทธศาสตร์การสอนแบบต่าง ๆ ครส่วนใหญ่ขาดการสนับสนุนและไม่มีโอกาสที่จะได้ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับค่านิยม ปัญหานี้สืบเนื่องมาจากสถาบันผลิตครู ไม่ได้ผลิตครูใหม่ทักษะในการทำงานเกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องค่านิยม

การที่ครูสังคมศึกษาจะทำหน้าที่ในการปลูกฝังเพื่อพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์แก่นักเรียน ใ้ใ้แก่ค่านิยมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใ้แก่ความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานในวิชาการสาขาอื่น ๆ และผู้ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายการศึกษาของโรงเรียนก็คือ ผู้บริหารโรงเรียน ทั้งผู้บริหารโรงเรียนเองเห็นความสำคัญของการพัฒนาค่านิยม ใ้แก่ความสนับสนุนการพัฒนาค่านิยม ก็จะสามารถทำใ้แก่ค่านิยมใ้แก่ขั้น ขั้น ทั้งที่ คำรงค์ ชลสุข (2520 : 12) ใ้แก่ความเห็นว่

พฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา มีผลต่อกลุ่มและสมาชิกแต่ละคน ในโรงเรียน พฤติกรรมความเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่ดีและเหมาะสมจะส่งผลใ้แก่ผู้ร่วมงานพึงพอใจ และทำใ้แก่การปฏิบัติงานต่าง ๆ สำเร็จผล หากผู้นำเป็นผู้ที่มีความสามารถ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสนใจใ้แก่รวดเร็ว สามารถนำกลุ่มผู้ร่วมงานใ้แก่ รู้จักประสานงาน และรู้จักการประสานคนใ้แก่แล้ว การบริหารโรงเรียนจะดำเนินไปอย่างราบรื่น ปราศจากอุปสรรค

ในการนำเอาหลักสูตรไปใช้ให้สัมฤทธิ์ผลนั้น จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรหลายฝ่ายในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าหมวด ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ และนักเรียน และผู้ที่มิมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายก็คือ ผู้บริหาร ซึ่งจะต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำ ความรู้ ความสะกดกลองจนกำลังใจ เพื่อให้การดำเนินการเรียนบังเกิดผลตามความมุ่งหมาย ทั้งความเห็นของ ทัตส์ ทัตนาคินทร์ (2523: คำนำ) กล่าวว่า

การสอนค่านิยมนั้น ถ้าจะให้ได้ผลเต็มที่ก็ควรจะได้สอดแทรกลงไปในวิชาต่าง ๆ เท่าที่โอกาสและเนื้อหาของวิชาจะอำนวยให้ การที่จะทำได้เช่นนี้จำเป็นต้องได้รับความสนับสนุนจากฝ่ายบริหารที่จะกระตุ้นและส่งเสริมครูผู้สอนให้เห็นความสำคัญของค่านิยมและจะต้องจัดรายการต่าง ๆ ในการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้สอดคล้องและเอื้อต่อการสอดแทรกการปลูกฝังหรือพัฒนาค่านิยมเข้าไปในเนื้อหาหรือกิจกรรมของวิชาที่สอน และที่สำคัญคือ การหาทางให้นักเรียนได้ปฏิบัติค่านิยมเหล่านั้นด้วย

จากเหตุผลข้างต้น ใ้เน้นถึงความสำคัญของครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนที่จะมีผลต่อการพัฒนาค่านิยมในโรงเรียนมัธยมศึกษา แต่จะพบว่าปัญหาประการหนึ่งในการปลูกฝังเพื่อพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์นั้น ที่ผ่านมาเป็นกรวางแผนงานจากระดับสูง โดยมีผู้ดำเนินการเพื่อพัฒนาค่านิยมที่สำคัญคือ โรงเรียน การวางแผนจึงเป็นในลักษณะทางเทียว โดยไม่เคยมีการค้นคว้าวิจัยถึงความคิดเห็นของผู้ที่มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาค่านิยมเลย และอีกประการหนึ่งการเปลี่ยนแปลงค่านิยมแม้วันทิวความแปร เปลี่ยนไปในลักษณะของค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ จะพบได้ยากในสังคมเมืองไทย โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครมากกว่าบริเวณอื่น ๆ และผู้วิจัยเองก็เป็นครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมในกรุงเทพฯ จึงต้องการที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาค่านิยมในโรงเรียนมัธยมในกรุงเทพฯ และผลการวิจัยครั้งนี้คงจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์ให้บรรลุจุดมุ่งหมายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาค่านิยม 2 ด้านคือ

- 1.1 กำหนดการเรียนการสอน ไ้แก่
  - จัดม่งหมายของหลักสูตร
  - นื่อหาวิชาที่สอนเพื่อพัฒนาคำนิยม
  - วิธีสอน และ กิจกรรรม
  - ระยะเวลา, การประเมินผล, แหล่งค้นคว้า
- 1.2 กำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จำกัขึ้นเพื่อพัฒนาคำนิยม

2. เปรียบเทียบความคิดเห็น อาจารย์ผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาคำนิยมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

สมมุติฐานของการวิจัย

ในการตั้งสมมุติฐานของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคำนิยมพบว่า เจมส์ เอ แบงส์ (James A Banks 1977 : 407) ไ้อธิบายไว้ดังนี้

คำนิยม เจตคติ และความเชื่อ เป็นเรื่องที่เราสามารถเรียนรู้ไ้จากบุคคลอื่นในสังคม บุคคลที่อยู่ในระบบสังคมที่มีวัฒนธรรมและอาชีพคล้ายคลึงกัน จะมีคำนิยมและความเชื่อคล้ายคลึงกันค้วย ดังนั้นลักษณะของระบบสังคมหรือวัฒนธรรมจะเป็นสิ่งที่จำกัทิศทางเลือกในการยึดถือคำนิยมของแต่ละคน

ทั้งครูสั่งคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาไ้แก่นักเรียนอยู่ในสภาพสังคมที่มีวัฒนธรรมและเป็นนักการศึกษาเหมือนกัน จึงน่าที่จะเ้าทามลักษณะที่กล่าวไว้ของ เจมส์ เอ แบงส์ ค้วย จากเหตุผลของผลการวิจัยและคำกล่าวที่ยกมานี้ จึงน่าที่ครูสั่งคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนจะมีความคิดเห็นไม่แกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานในการวิจัยครั้งนี้ว่า "ความคิดเห็นของครูสั่งคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาคำนิยมในชั้นมัธยมศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร ไม่แกต่างกัน"

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาค่านิยม 9 ประการของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้ประกาศให้มีการปลูกฝังในเยาวชนของชาติ
2. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาค่านิยมในโรงเรียนรัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้าน
  - 2.1 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาวิชาที่สอนเพื่อพัฒนาค่านิยม, วิธีสอน และกิจกรรม, ระยะเวลา, การประเมินผล และแหล่งค้นคว้า
  - 2.2 กำนกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาค่านิยม
3. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย
  - 3.1 โรงเรียนที่ใช้สุ่มตัวอย่างประชากร คือ โรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร จำนวน 40 โรงเรียน ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)
  - 3.2 ครูสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนทั้ง 40 แห่ง ที่สุ่มได้เป็นจำนวน 320 คน
  - 3.3 ผู้บริหารโรงเรียนในมีการศึกษา 2527 ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน, อาจารย์ใหญ่, ครูใหญ่, ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการ, ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ, ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ, หัวหน้าหมวดสังคมศึกษา และ รองหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลในกรุงเทพมหานครทั้ง 40 แห่ง เป็นจำนวน 120 คน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้วิจัยถือว่า ในการวิจัยครั้งนี้คำขอบที่ได้ออกจากการตอบแบบสอบถามของครูสังคมนศึกษา และผู้บริหารโรงเรียน เป็นคำขอบที่เชื่อถือได้
2. ผู้ตอบแบบสอบถาม มีพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจเพียงพอที่จะวิเคราะห์และตอบแบบสอบถามตามความเข้าใจ และความนึกเห็นของตนอย่างจริงจัง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางสำหรับครูสอนสังคมนศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์ จะนำไปใช้เพื่อพัฒนาค่านิยม
2. กระทรวงศึกษาธิการอาจใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนสังคมนศึกษา และกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนาค่านิยมที่ดี ให้เกิดขึ้นในหมู่เยาวชนไทย
3. นักการศึกษาอาจใช้เป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป และสถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตครู จะนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาของตน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความนึกเห็น หมายถึง ความเชื่อหรือความรู้สึกเฉพาะตัวของครูสังคมนศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน ที่แสดงออกต่อคำถามโดยอิสระ ซึ่งไม่พิจารณาเป็นการผิดหรือถูก แต่เป็นไปในทางเห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง หรือ ไม่แน่ใจ

ครูสังคมนศึกษา หมายถึง บุคคลผู้ทำการสอนวิชาสังคมนศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นหรือมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2527

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน, อาจารย์ใหญ่, ครูใหญ่, ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการ, ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ, ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ, หัวหน้าหมวดสังคมนศึกษา และรองหัวหน้าหมวดสังคมนศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล

ค่านิยม หมายถึง การยอมรับนับถือและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่าที่ตนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่ต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งได้ทำการประเมินคุณค่าแล้วอย่างรอบคอบ เป็นเครื่องบอกทิศทางและความประพฤติของคนในสังคมนั้น

การพัฒนาค่านิยม หมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตามที่จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือส่งเสริมความก้าวหน้าของค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการ

ค่านิยมพื้นฐาน 9 ประการ หมายถึง ค่านิยมซึ่งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดเป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ในสังคมไทย และได้ผ่านการอนุมัติของคณะรัฐมนตรีแล้ว เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2525 เพื่อเร่งส่งเสริมและเผยแพร่ในหมู่ประชาชนไทยโดยทั่วไป เพื่อเป็นแนวทางในการนำสังคมไปสู่ความสงบสุข ค่านิยมก็ได้แก่

1. การประหยัดและประมาณตน เพื่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย
  2. ความมุ่งมั่นทำงานเพื่องาน โดยตระหนักว่า งานคือชีวิต
  3. การไปหาความรู้และการใช้สติปัญญา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
  4. การรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น
  5. ความสามัคคีและความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม โดยกระทำหน้าที่เป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะ และไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน
  6. การรักษาความเป็นเอกราชของไทย ภูมิใจในความเป็นคนไทย รักไทย นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม่ทวยชาติ
  7. ยึดมั่นในศาสนาธรรม เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต
  8. เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ซื่อสัตย์ กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผนโดยเคร่งครัด เพื่อความสงบสุขของสังคม
  9. การเคารพตนเอง พึ่งตนเอง และไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต
- (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2526 : 14)